

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0530137 Skärbo

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Lars-Olof Ramnelid

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-22081-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530137 Skärbo

Kommun: Bengtsfors Områdets totala areal: 65 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

- 6510 - Slätterängar i låglandet
- 7210 - Kalkkärr med gotlandsag*
- 7230 - Rikkärr
- 9050 - Näringsrik granskog
- 9070 - Trädklädd betesmark
- 1902 - Guckusko
- 1973 - Hällebräcka

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

De främsta bevarandesyftet är att bevara områdets biologiskt värdefulla ängsgranskogar och sumpskogar och gynna utvecklingen av lövdominerade skogar för att skapa gynnsamma miljöer för hotade arter.

Vidare skall områdets rikkärr och värdefulla limniska miljöer bevaras. Det lövdominerade odlingslandskapet kring gården Skärbo med värdefulla ängs- och hagmarker skall också bevaras och hävdas på ett traditionellt sätt så att naturvärdena knutna till odlingsmarken bibehålls och utvecklas.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i juli 2000.

Beskrivning av området

Skärboområdet är ett småskaligt odlingslandskap omgivet av lövskog och ängsgranskog i ett i övrigt av skogsbruk påverkat område. I Skärbo finns framstående exempel på botaniskt rika ängsgranskogar med god förekomst av död ved i form av lågor och torrträd. I området finns också ett ålderdomligt odlingslandskap som är i visst behov av restaurering. Tack vare den

kalkrika berggrunden finns också rikkärr och andra botaniskt mycket värdefulla miljöer med flera skyddsvärda arter.

Gården Skärbo och det närliggande skifferbrottet är kulturhistoriskt intressanta. Gården har anor sedan 1500-talet. Ängarna kring gården slogs tidigare med lie och man utnyttjade träden för lövtäkt. Gårdens odlingshistoria och markanvändningen är väl dokumenterad. Genom en pietetsfull skötsel av gården och dess omgivning är elementen i det gamla odlingslandskapet i stor utsträckning synliga än idag.

Området ligger geologiskt sett i den norra delen av den s.k Dalformationen. Här finns betydande partier med lerskiffer, som bl a bidragit till den kalkrika jordmånen och förekomsten av kalkgynnade arter.

Odlingslandskapet kring gården, omgivande skogar och rikkär utgör en helhet. För att bevara såväl viktiga hävdberoende naturtyper som skogar och kärr krävs riktade skötselinsatser och inskränkningar i markanvändningen. Odlingshistorien och de skyddsvärda arternas krav på sin omgivning bör beaktas vid åtgärder i området.

Området är känsligt för störningar i form av rationellt skogsbruk, igenväxning, dikningar mm.

Ingrepp i form av avverkningar, dikningar och vägdragningar i områdets omedelbara närhet kan i vissa fall påverka hydrologi och miljö i Natura 2000-området.

Bevarandemål

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Örtrika barrskogar, rikkärr och naturtyper knutna till det äldre odlingslandskapet skall bevaras. Arealen slätterängar och lövängar skall öka och värdefulla kärlväxter och kryptogamer skall förekomma i livskraftiga bestånd.

Markägareförhållanden

Göteborgs stift och privata markägare.

Vad kan påverka negativt

Innan området blev reservat fanns det risk för att skogsbruket skulle påverka området negativt, antingen direkt genom avverkningar eller indirekt genom vägdragning och dikningar. Igenväxningen av slättermark och annan odlingsmark har hållits tillbaka genom röjningar och ett extensivt bete.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Området är skyddat som naturreservat sedan september 2003. I skötselplanen anges att odlingsmarkerna kring gården Skärbo skall restaureras och hävdas. Avverkningar och rationellt skogsbruk får ej ske i reservatet. Andra åtgärder som kan skada botaniskt rika miljöer eller värdefulla naturtyper är inte tillåtna i området.

Bevarandestatus

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Bingman, I. (ed.) 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Naturvårdsverket. ISBN 91-620-1113-8.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2003: Skötselplan för naturreservatet Skärbo. Beslut 2003-08-21.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1989: Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1994: Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1994:5.

Nilsson, H. 1989: Lövskogar i Bengtsfors kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1989:2.

Olsson, G. 1977: Naturinventering av Skärboområdet. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, rapport 1977:1.

Stenström, J. 1993: Ängar och hagar i Bengtsfors kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1993:1.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6510 Slätterängar i låglandet

Beskrivning: Tidigare hävdades en stor del av området kring gården Skärbo som slätteräng eller löväng. I princip var de delar som inte utnyttjades för åkerbruk slättermark. Numera finns en mindre öppen ängsmark omedelbart söder om gården som hävdas genom slätter. Övriga delar av det äldre odlingslandskapet har hållts öppet genom ett extensivt bete.

Den öppna slättermarken är artrik och innehåller flera slättergynnade arter. Här finns bla ett bestånd av Sankte Pers nycklar.

Naturtypen är skötselintensiv och beroende av slätter, höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation, eventuellt efterbete, lövtäkt och fagning. Skötseln bör utformas enligt objektets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädsikt. I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.

Bevarandemål: Arealen traditionellt hävdade slätterängar och lövängar skall öka till x ha i området.

Negativ påverkan: Minskad eller upphörd slätter leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

Omgivande marker har delvis vuxit igen vilket medfört en ökad beskuggning av slätterängen.

Bevarandeåtgärder: Hela natura 2000-området har blivit naturreservat och en skötselplan har antagits. Skötselplanen innebär att andelen naturlig ängsmark hävdad genom slätter successivt skall utökas genom att arealen som slås ökas och genom att trädsiktet glesas ut för att förbättra solinstrålningen.

Tidigare lövängsområden och det gamla odlingslandskapet närmast gården kommer att restaureras successivt och så långt möjligt hävdas på traditionellt sätt.

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

7210 Kalkkärr med gotlandsag*

Beskrivning: Gotlandsagen förekommer på flera platser i Dalsland. Gemensamt för lokalerna är att de utgörs av gungflyartade kärrmarker kring mindre sjöar med ett stabilt vattenstånd och ett relativt högt pH. Inslaget av andra rikkärrarter är ofta begränsat. Förekomsten i Västsverige avviker således en del från hur agen uppträder på Gotland där den uteslutande finns i mycket kalkrika våtmarker.

Kring Lilla Skärbotjärnet finns ett kärr med gotlandsag. Bestånden av gotlandsag är rätt så stora och utgör ett dominerande inslag i kärret. Här finns också klubbstar (*Carex buxbaumi*).

Bevarandemål: Bestånden av gotlandsag skall bevaras.

Negativ påverkan: Utdikningar som påverkar tjärnet eller andra hydrologiska störningar.
Vid störningar kan kärr som inte är så blöta hotas av igenväxning.

Bevarandeåtgärder: Tjärnet och dess omgivningar ingår i reservatet där dikningar ej får ske.

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

7230 Rikkärr

Beskrivning: I de öppnare rikkärren finns ofta ett stort inslag av gräsull *Eriophorum latifolium*. Vidare har flera starrarter som gynnas av en rikare miljö noterats, exempelvis klubbstarr (*Carex buxbaumii*), tagelstarr (*C. appropinquata*) och trindstarr (*C. Diandra*). Arter som kransrams, kärrbräken och kärrfibbla förekommer i kärrens randzoner och i anslutande igenväxande partier eller sumpskogar. Rikkärr finns vid Torpetjärnet, Torpemyren och i anslutning till Dammerudsbäcken.

Rikkärren är känsliga för ingrepp som kan påverka hydrologin och blir också lätt skadade av körning med terrängfordon eller av upprepade tramp av djur eller människa

Bevarandemål: Arealen rikkärr skall bibehållas och förekomsten av viktiga indikatorarter som trindstarr och klubbstarr får inte minska.

Negativ påverkan: Vissa av de öppna kärren kan på sikt förbuskas och växa igen.

Bevarandeåtgärder: Reservatsbildningen i området innebär att risken för avverkningar i anslutning till kärren och körskador i samband med virkestransporter eliminerats. Genom att en skötselplan fastställts har också möjligheten att vidta aktiva skötselåtgärder ökat. Enligt skötselplanen skall utvecklingen följas noga. Vid behov kan skötselåtgärder i form av försiktiga röjningar och eventuell myrslätter genomföras

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

9050 Näringsrik granskog

Beskrivning: Barrskogen kan på flera platser, främst i ett avsnitt öster om Dammerudbäcken kring Skärbotorpet betecknas som ängsgranskog. En del av dessa skogar utgörs av tidigare odlingsmarker kring Skärbotorpet som sedan länge vuxit igen med gran. Floran är här mycket rik med många karakteristiska lundväxter. Här kan nämnas trolldruva (*Actaea spicata*), vårärt (*Lathyrus vernus*), tandrot (*Cardamine bulbifera*), storrams (*Polygonatum multiflorum*), rikligt med blåsippan (*Hepatica nobilis*) samt skogssvingel (*Festuca altissima*).

I ängsgranskogen förekommer också flera mindre vanliga svampar, bl a guldkremla (*Russula aurea*), blek fingersvamp (*Ramaria pallida*), trådticka (*Climacocystis borealis*) och luddticka (*Inonotus tomentosus*). Av dessa arter är blek fingersvamp och luddticka rödlistade.

Bevarandemål: Ängsgranskogarna ska bibehålla sin rika flora och opåverkade karaktär. Arealen ängsgranskogar skall inte minska.

Negativ påverkan: Avverkningar och vägdragningar har tidigare utgjort ett hot mot naturtypen, men genom reservatsbildningen har detta hot eliminerats

Bevarandeåtgärder: Genom föreskrifter i reservatet skyddas skogen mot skogsbruksåtgärder eller annan påverkan.

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

9070 Trädklädd betesmark

Beskrivning: Odlingslandskapet kring Skärbogården och söder om St Skärbotjärnet har lång kontinuitet. De senaste 35 åren har såväl åkermarker som slätter- och betesmarker hållits öppna genom bete. En del av betesmarkerna utgörs av f.d åkermarker och har därför en ganska trivial flora, medan andra delar som tidigare varit lövängar eller åkerrennar har en mer opåverkad flora med arter som vildlin, jungfrulin och gullviva. I trädsiktet finns ett betydande inslag av ädellövträd som lind, alm och ask och i busksiktet dominerar hassel. Klasefibbla (*Crepis praemorsa*) har också noterats i betesmarkerna.

Bland förekommande fågelarter märks stenkäcka och tillfälligt även vitryggig hackspett och gråspett. Nötkråkan är tämligen vanlig i området och häckar i närliggande granskogar.

Det är viktigt att de delar av odlingsmarken som tidigare sköts som lövängar eller slätterängar skyddas från igenväxning och inträngande granar. Floran på de ogödslade odlingsmarkerna är känslig för näringstillförsel, exempelvis genom gödsling.

Bevarandemål: En del av dessa marker skall restaureras och skötas som slätterängar eller lövängar, medan andra delar som tidigare varit åkermark kan komma att odlas upp inom ramen för reservatsskötseln. De floristiskt mest värdefulla delarna kommer även i fortsättningen att hävdas genom bete eller slätter.

<i>Negativ påverkan:</i>	Igenväxning, försämrad hävd har tidigare utgjort ett problem i vissa delar.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Området har skydd som reservat och skall enligt skötselplanen till stor del restaureras och skötas genom bete och slätter.
<i>Bevarandestatus:</i>	
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

1902 Guckusko; *Cypripedium calceolus*

<i>Beskrivning:</i>	<p>Arten förekommer nästan enbart i områden med hög kalkhalt i marken, och växer helst halvöppet på mark med god näringstillgång. Den förekommer i flera olika typer av skogar, och även i rikare kärr. Tillgång på rörligt markvatten är viktigt. Guckusko är känslig för bete, eller snarare trampet från betande djur. Arten gynnas av en måttlig störning, som håller markerna någorlunda solöppna utan att påverka fältskiktet i någon högre grad. Arten sprider sig vegetativt med jordstammar, men även med mycket lätta vindspridda frön. En rimlig uppskattning av spridningsavstånd är 100–1000 m.</p> <p>Förekommer på två lokaler i området, varav ett större bestånd (ca 100 individer) i kanten av ett rikkärr och ett mindre i gransumpskogen Ö om Torpemyren om ca 10 individer.</p>
<i>Bevarandemål:</i>	<p>Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Exempel på bevarandemål kan vara:</p> <p>De båda bestånden av guckusko skall bevaras och gynnas så att det sammanlagda antalet individer ökar.</p>
<i>Negativ påverkan:</i>	<p>Igenväxning av kärret och en därigenom ökad beskuggning kan utgöra ett hot på sikt. Bestånden kan trampas ned om antalet besökare ökar utan att bestånden skyddas.</p> <p>Dikningar eller andra åtgärder utanför Natura 2000-området och reservatets gränser, som kan påverka hydrologin i Torpemyren kan få negativa effekter på ett av bestånden</p> <p>Tramp kring välbesökta guckuskolokaler kan kompaktera marken så att hydrologin förändras samt effektivt hindra arten att spridas vegetativt.</p> <p>Insamling och uppgrävning för inplantering i trädgårdar kan utgöra ett hot om lokalen blir mer känd.</p>
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Bestånden ingår i det reservat som bildades 2003. Det innebär att miljöerna kring bestånden och de närmaste omgivningarna är skyddad mot avverkning och andra ingrepp. Enligt skötselplanen är det möjligt med insatser för att gynna bestånden. Bestånden följs upp och vid behov kan en försiktig utglesning av träd och buskskiktet ske (gäller beståndet i kanten av rikkärret)
<i>Bevarandestatus:</i>	
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare

1973 Hällebräcka; *Saxifraga osloensis*

Beskrivning: Hällebräcka är en ettårig växt som kräver konkurrensfria miljöer för att växa. Den är starkt kalkgynnad. Normalt förekommer den på hällar i betesmarker, miljöer som hålls fria från konkurrens genom kreaturstramp och torka. Tillfälliga förekomster i vägslänter, mindre täkter etc. är ej ovanliga där det är tätt mellan lokalerna. Arten är beroende av störning i form av betesdrift och regelbundna röjningar av igenväxningsvegetation. Artens blommor är insektpollinerade, medan fröna är vind- och djurspridda, en uppskattning av spridningsavstånd är 10 m, efter vägar i vindraget från bilar, med bildäck etc kan avståndet ofta vara mycket längre. Arten som är ettårig förekommer bl a på skifferhällar. Arten återfanns ca 75 m Ö om Natura 2000 området (ca 200 m N Krokvattnet) 2003. Arten är uppgiven från en annan lokal norr om gården Skärbo.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Exempel på bevarandemål kan vara:

Lämpliga miljöer för hällebräckan skall skapas genom röjningar och intensivare betesdrift. Den pågående röjning som innebär att det gamla skifferbrottet röjs fram innebär att nya lämpliga miljöer för hällebräckan kommer att skapas

Negativ påverkan: Igenväxning av potentiella lokaler

Bevarandeåtgärder: Genom reservatsbildningen har möjligheter till en mer intensiv hävd av områdets betesmarker möjliggjorts. Enligt skötsleplanen skall bland annat det gamla skifferbrottet friläggas samt tidigare betesmarker, varav en del med inslag av skifferhällar, restaureras och betas. Stigar och vägkanter bör hållas fria från uppväxande träd. Hällmarker av lerskiffer skyddas från igenväxning.

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare
